

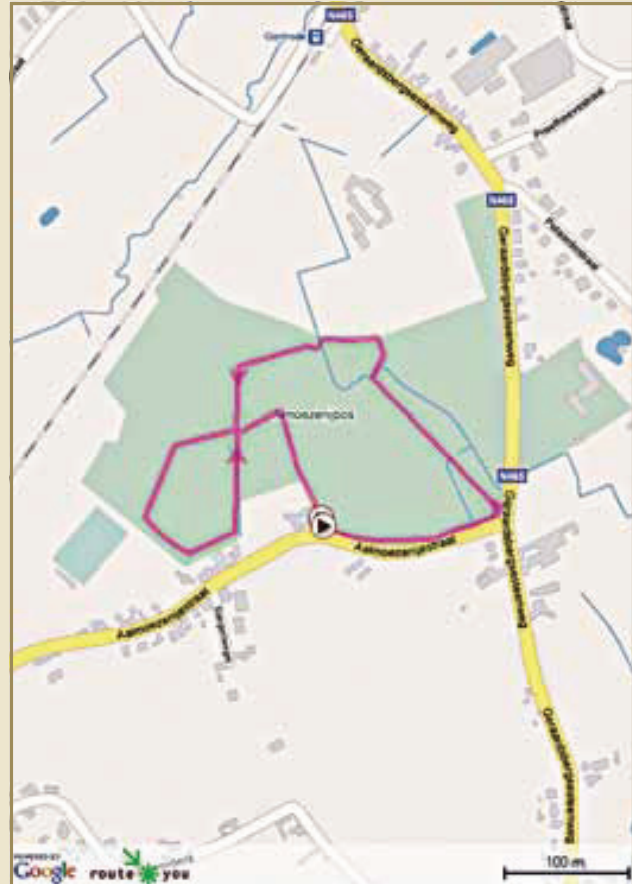
Wandeling in het Aelmoeseneiebos

SANDER VAN DAELE, LORE PROVOOST & LOTTE VAN NEVEL

Het Aelmoeseneiebos is het proefbos van de Universiteit Gent. Het bos beslaat in totaal 39,5 hectare en is gelegen ten zuidoosten van Gent, op het grondgebied van Gontrode en Landskouter. Het bos ligt in een bosarme regio en voor Vlaanderen wil dit natuurlijk al wat zeggen... Het gevolg hiervan is dat het bos een zeer talrijke en bonte mengeling van bezoekers over de vloer krijgt. Multifunctioneel beheer is hier zeker geen overbodige luxe! De beheerders van het bos proberen alle eisen die de bezoekers aan het bos stellen zo goed mogelijk te vervullen zonder dat het bos hier onder lijdt. Voor deze delicate evenwichtsoefening staat het Laboratorium voor Bosbouw van de Universiteit Gent in. Dat ze daar goed in slagen bewijst het FSC-duurzaamheidslabel dat toegekend is aan het bos. Heel wat aspecten van het moderne bosbeheer en de hoge ecologische waarde zorgen ervoor dat het Aelmoeseneiebos ondanks zijn beperkte oppervlakte een bezoekje meer dan waard is.

EEN BEETJE GESCHIEDENIS

Oude kaarten, ander archiefmateriaal, de naam van het bos, historische relictten en de vegetatie wijzen er op dat het bos reeds vele eeuwen bestaat en een toch wel redelijk turbulente geschiedenis achter de rug heeft. Het bos is reeds aanwezig op 'de Grote Atlas van de Ferraris (1777)' en is dus officieel een 'oud' bos. Ook oudere kaarten en andere archiefstukken vermelden het bestaan van het bos. De naam van het bos verwijst naar 'aalmoezenijen'. Dit waren liefdadigheidsinstellingen, verbonden aan abdijen. Zo had ook de

Sint-Baafsabdij van Gent, de eerste bekende eigenaar van het bos, een aalmoezenij. Armen mochten vermoedelijk gratis brandhout, voedsel en andere producten uit het bos halen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kapten de bezetters er bijna alle bomen. Gelukkig werd het twee jaar na de oorlog in ere hersteld. Een divers palet aan (loof)boomsoorten vonden er een plaatsje. Eind de jaren '60 kocht de huidige eigenaar, de Universiteit Gent, het grootste deel van het bos aan.

EN NU WANDELEN!

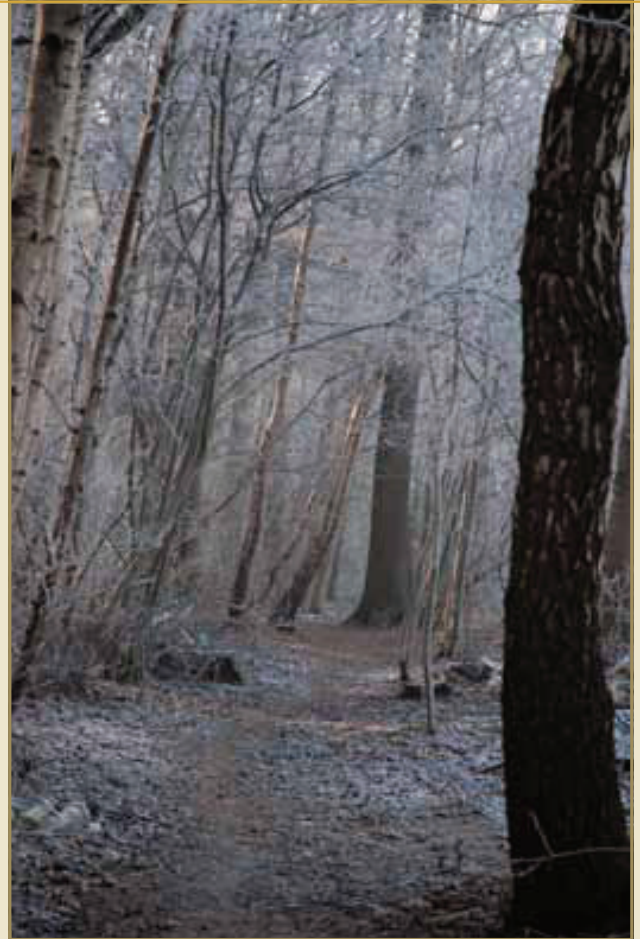
De wandeling start aan het kapelletje in de Aelmoeseneiestraat. Misschien is het wat tegenstrijdig om deze boswandeling mee te

beginnen maar het graslandje voor het kapelletje (dat herinnert aan het kerkelijke verleden) kent een extensief maaibeheer. Daardoor krijgen veel plantensoorten hier de kans om zaad te zetten en ontwikkelt er zich een soortenrijke vegetatie. De houtexploitanten gebruiken dit terreintje eveneens als stapelplaats voor gekapte bomen. Gelukkig blijkt de aanwezige vegetatie hier wonderwel van te herstellen. Bij het binnenkomen van het bos volg je het pad aangeduid door een geel pijltje naar rechts.

Langs dit pad dat je evenwijdig met de Aelmoeseneistraat blijft volgen tot aan de Geraardsbergsesteenweg kom je meteen al heel wat aspecten tegen die op het multifunctioneel beheer van het bos wijzen. Je zal merken dat het pad zeer kronkelend is en je een beetje moet zoeken waar het juist loopt. Dit komt doordat het pad niet aangelegd is maar op een organische manier tot stand gekomen is. Na consultatie van de omwonenden in het kader van het UBP (uitgebreid beheerplan) bleek immers dat er nood was aan dergelijke 'spannende' bospaden. Dankzij dit pad was de wandellus ook 'rond'. Ook zal je merken dat alle bomen (in dit deel vooral zomereik, beuk en lork) aan deze kant van het bos een nummertje dragen. Dankzij deze identificering van iedere boom leren de studenten bio-ingenieur bos- en natuurbeheer het vak via praktijkoefeningen en komen de wetenschappers nuttige informatie over de bosdynamiek te weten.

Ten slotte zie je langs dit pad dat de bosrand dankzij hakhoutbeheer een erg geleidelijke overgang kent. Je botst van buiten gezien dus niet plots op een muur van hoge bomen. Warmte- en lichtliefhebbers zoals vlinders

© Karen Wuyts

Naast een spannend karakter creëren kronkelende bospaden ook fraaie winterse plaatjes.

maken hier dankbaar gebruik van. Naast deze ecologische functie speelt hier natuurlijk ook de veiligheid. Hoge bomen in de nabije omgeving van wegen en huizen zijn immers ook best risicovol, omdat ze bij stormweer over de weg of op huizen kunnen vallen. Het hakhoutbeheer dat ook op andere plaatsen in het bos gevoerd wordt (bijvoorbeeld langs de spoorweg die langs het bos loopt) biedt omwonenden bovendien ook nog eens de kans om aan een zeer gunstig tarief brandhout te kopen. De omwonenden worden dus ook vanuit het economisch standpunt bij het beheer van het bos betrokken.

Net voor je aan het tweede infobord komt steek je de bloedbeek over. Deze beek dankt zijn naam aan het slachthuis dat ondertussen

reeds vele jaren geleden de deuren sloot. Het afvalwater dat de slachters loosden in de beek kleurde het water soms rood door het bloed, vandaar deze lugubere naam. Aan de overkant van de Geraardsbergsesteenweg in zuidoostelijke richting zie je de voormalige bedrijfsgebouwen nog.

Aan het infobord neem je een scherpe bocht naar links. In dit natter deel van het bos kom je een hoger aandeel boomsoorten tegen die meer houden van deze vochtigere condities zoals es en zwarte els. Ook in de kruidlaag die veel rijker is, weerspiegelt zich dit meteen. De vochtgradiënten en het voorkomen van zowel bestanden met verzurende boomsoorten zoals beuk en zomereik als soorten met een veel beter afbreekbaar strooisel zoals es en zwarte els zorgen ervoor dat de kruidlaag op sommige plaatsen van het bos zeer abrupte overgangen kent. Van een weelderig bosanemonentapijt naar een kale bodem met enkel wat bramen. Naast bosanemonen komen nog heel wat andere oudbosplanten voor in het bos die in het voorjaar de bosbodem prachtig kleuren: wilde hyacint, gele dovenetel, eenbes, slanke sleutelbloem, kleine maagdenpalm, gewone salomonszegel, gevlekte aronskelk...

Nadat je nogmaals de bloedbeek oversteekt, vind je aan je linkerkant een ietwat militairistisch aandoend, omheind en dus ontoegankelijk deel van het bos. Dit is de wetenschappelijke site van het Aelmoeseneiebos met als pronkstuk de meettoren van 35 m hoog. Dit proefvlak maakt deel uit van een Europees netwerk. Er wordt een zogenaamd nulbeheer gevoerd, wat wil zeggen dat men de natuur zijn gang laat gaan.

Onderzoekers van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) verzamelen er continu allerlei gegevens over het bos waardoor waardevolle tijdreeksen ontstaan. Daarnaast doen ook de onderzoekers van het Laboratorium voor Bosbouw er onderzoek naar bosvitaliteit, bosdynamiek, regendoorval, gevolgen van de klimaatverandering, ... De resultaten van dit onderzoek worden niet verzameld in een ivoren toren. Ze zorgen ervoor dat we het beheer van bossen nog beter kunnen afstemmen op het brede scala aan eisen die de maatschappij eraan stelt. Daarom is het belangrijk én nuttig dat in sommige zones van het bos de wetenschappelijke functie primeert en het publiek niet wordt toegelaten. Aan de andere kant van het pad, recht tegenover het proefvlak, ging trouwens de allereerste Film in het Bos van VBV door. Inmiddels is die een traditie waarmee VBV en Gezinsbond elk jaar de zomervakantie in heel wat Vlaamse bossen afsluiten. Een mooi bewijs dat ook de recreatieve functie van dit bos niet wordt verwaarloosd.

Aan de hoek gekomen van het proefvlak draai je af naar rechts. Aan je linkerkant zie je nu de zone met de hoogste ecologische waarde van het hele bos. Dankzij het beheer dat hier enkel op de natuurwaarde inzet, beginnen zo-

© Lotte Van Nevel

In het voorjaar zorgen talloze voorjaarsbloeiers voor een meer dan volwaardige compensatie van de ietwat troosteloos aandoende kale kruinen.

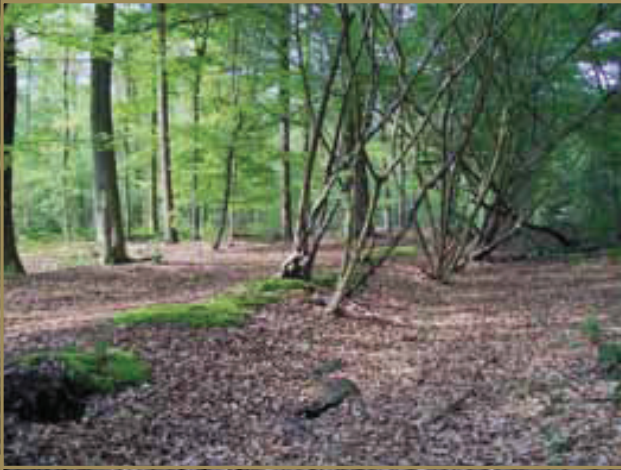
Dit knuppelpad dat bestaat uit planken afkomstig van lorkenhout uit het Aelmoeseneiebos zelf, werd eveneens in samenspraak met de bezoekers aangelegd. Het biedt aan de bezoekers de mogelijkheid om deze soms zeer drassige zone zonder kleerscheuren te overbruggen.

wel staande als liggende dode bomen zich hier echt al op te stapelen. Dit dood hout zorgt voor een zeer hoge biodiversiteit aangezien talloze soorten insecten, zwammen en vogels er een leefplaats en voedsel vinden. Omwille van deze reden, de hoge plantendiversiteit en de veiligheid is deze zone ontoegankelijk. De beheerders vragen dan ook om dit waardevolle gebied letterlijk links te laten liggen. Je volgt nu verder het brugje over de molenbeek en zo kom je aan het knuppelpad dat je links opdraait.

Waar het knuppelpad stopt, duik je enkele meter verder opnieuw het bos in. Blijf niet de molenbeek volgen maar draai aan het bordje naar rechts het pad op. Nu loop je op de oude grens van het bos. Bij de aankoop van het bos

door de Universiteit Gent eind de jaren '60 hoorden namelijk ook enkele landbouwpercelen. Deze percelen die toen bebost werden met moerasedik en verderop linde, vind je nu aan je rechterkant. De bomen in deze bestanden zijn een veertigtal jaar oud en naar bosnormen dus nog relatief jong. Je merkt hier ook aan de rechterkant van het pad een lichte glooiing in de bodem. Deze glooiing die de oude grens van het bos markeert, wordt veroorzaakt door een aarden boswal. In het verleden legden de bosbeheerders dergelijke aarden wallen aan om het vee dat graasde op de naburige weiden uit het bos te weren.

Na af te draaien naar links, kom je op één van de rechte dreven van het bos, die ook al

Centraal op de foto is de met mos bedekte eeuwenoude boswal nog steeds zichtbaar.

aangeduid staan op historische kaarten. Hier vind je aan de rechterkant een groot perceel met vooral berken. Een tiental jaar geleden stonden hier nog majestueuze Amerikaanse eiken. Aangezien deze exoten geen sprankeltje licht meer doorlieten en de bodem danig verzuurden, besloten de beheerders hier een kaalkap uit te voeren. Spontaan vormde zich vervolgens een jong bos met vooral berken en hier en daar een wilg. Ondertussen selecteerden de beheerders er reeds de bomen waarvan ze denken dat ze in de toekomst waardevol zullen zijn. Op deze 'toekomstbomen' pasten ze reeds vormsnoei toe zodat ze een mooi rechte, foutvrije stam kunnen ontwikkelen.

Vandaag oogt de vegetatie nog zeer ruig en is ze, zeker in de zomer, quasi ondoordringbaar. Er zijn echter veel dieren die dergelijke lichtrijke bramenruigtes verkiezen. Wanneer de kruinen van de berken zich verder zullen sluiten, zal zich hier meer en meer een typisch bosklimaat vormen en zullen ook typische bossoorten dit bestand meer en meer (her)koloniseren. De berken zijn dus de pioniers die zorgen dat de meer 'gezapige' (boom)soorten op den duur ook opnieuw een plaatsje zullen vin-

den. Elders in het bos zullen door het afsterven van oude bomen en beheeringrepen tegen dan opnieuw open zones aanwezig zijn zodat de soorten die dergelijke habitats verkiezen daar dan weer terecht kunnen. Dit afwisselen in de ruimte en tijd van verschillende habitats waardoor populaties van verschillende organismen zich kunnen handhaven, is essentieel voor het behoud van een hoge biodiversiteit.

In de lente zorgen de berken ook als één van de eerste boomsoorten voor een frisgroene kleur in het bos.

Wanneer je bij de V-splitsing van de dreven komt, neem je de rechterafslag. Nu kom je in een zone waar in 2008 een ingrijpende dunning is gebeurd. Doordat na WO I alle bomen tegelijk werden aangeplant, had zich hier een gelijkjarig bos gevormd met weinig etages in de boomlaag. Door stevig te gaan kappen, kregen jonge bomen de kans om door te groeien en zullen de recent aangeplante groepjes zomer-eik, beuk, linde, esdoorn en es zich kunnen ontwikkelen. Daardoor is het Aelmoeseneiebos nu een bos waar bomen met verschillende leeftijd voorkomen, op termijn zal dit zorgen voor een gevarieerde vegetatiestructuur waar nog meer soorten een plaats zullen vinden.

Aan je linkerkant zie je hier ook, als je goed oplet, rechte doorgangen in het bos waar vrij-

wel geen struiken of bomen staan. Deze lijnen van een drietal meter breed die op verschillende plaatsen door het bos lopen zijn vaste ruimingspistes. De tijd dat gekapte bomen enkel met menselijke of dierlijke kracht uit het bos werden gesleurd ligt immers ver achter ons. Momenteel bestaat een breed gamma aan machines die dit voor ons doen. Deze machines hebben door hun grote gewicht echter ook een nefaste invloed op de bodem en hypothekeren naast de ecologische zo ook de economische waarde van het bos. Daarom kiezen de beheerders en exploitanten in onze Vlaamse bossen er meer en meer voor om de machines enkel op vaste trajecten in het bos te laten rijden. Zo wordt de schade aan de bodem beperkt tot een zeer klein percentage van de totale oppervlakte van het bos. Op deze ruimingspistes tref je vaak een tredvegetatie aan waar pitrus een kenmerkende soort voor is.

© Karen Wuyts

Door stevige dunningen willen de beheerders kansen geven aan jonge bomen om door te groeien. Dat dit ook voor fraaie bosbeelden zorgt, is een mooi meegenomen voordeel.

Bij het eerstvolgende kruispunt sla je rechtsaf. Na de bocht naar links zie je aan je rechterkant een groep naaldbomen. Aangezien deze exoten ook een biodiversiteitswaarde hebben (vogels vinden bijvoorbeeld in hun donkere kruinen in de winter beschutting) en geen

bedreiging vormen voor de andere bestanden worden ze 'gedoogd'. Wanneer je enkele naalden van de Douglassparren fijn wrijft, zal je bovendien versteld staan van de heerlijke mandarijnengeur. Ietwat verscholen tussen de naaldbomen staat nog een beuk die de bezetters heeft overleefd en dus ouder is dan negentig jaar.

Na het naaldbestand sla je links af en kom je bij twee indrukwekkende beuken die vakkundig ingepakt zijn met jute. Een of ander geflipte Rode-Kruis vrijwilliger denk je misschien, of een kleine escapade van de wereldberoemde inpakkunstenaar Christo? Niets is minder waar. Deze twee oude beuken waren door het kappen van de omstaande bomen plots volop in het licht komen te staan. De beuk is een schaduwboomsoort en zijn stam is niet aangepast aan een brandende zon. Hij is zelfs zo gevoelig dat al dat plotselinge licht op zijn stam zijn dood kan veroorzaken. Omdat de beheerders deze twee bomen oud willen laten worden om ten volle hun ecologische waarde te kunnen vervullen, hebben ze besloten om ze door boomklimmers te laten inpakken. Na verloop van tijd zal de vegetatie rond de beuken zich opnieuw sluiten en zullen ze op die manier opnieuw een natuurlijk lichtscherm krijgen, de jute die zal verrotten zal dan niet meer nodig zijn.

Blijf het pad volgen, over het brugje langswaar je even langs de rand van het bos loopt. Na opnieuw het bos in te gaan zie je aan je linkerkant na een twintigtal meter een dikke afstervende zoete kers. Als je goed oplet zal je een blauwe stip zien op zijn stam, hiermee duiden de beheerders aan dat dit een toekomstboom is die moet blijven staan. Economisch zal dergelijke knoestige boom met

© Lotte Van Nevel

Het jute-omhulsel biedt naast een levensnoodzakelijke bescherming aan twee oude beuken ook een vleugje artistieke waarde aan het Aelmoeseneiebos.

talrijke holtes maar weinig meer kunnen betekenen maar ecologisch vervult hij nu reeds een zeer waardevolle functie. Nog wat verder op je rechterkant zal je een kaarsrechte lork met eveneens een blauwe stip zien, laat deze boom nog enkele jaren groeien en hij zal heel

wat geld waard zijn op de houtmarkt! Deze twee toekomstbomen tonen aan hoe zowel de ecologische als economische functie best te combineren zijn in een bos. Bij de twee volgende kruispunten sla je rechts af, zo kom je weer bij het startpunt van de wandeling.

BEREIKBAARHEID EN TOEGANKELIJKHEID

Het bos ligt vlakbij het station van Gontrode waar ieder uur zowel richting Gent als richting Geraardsbergen een trein passeert. Ook buslijn 20 (Gentbrugge Groeningewijk – Oosterzele) stopt op een boogscheut van de startplaats van de wandeling. Aan de startplaats van de wandeling (kapelletje in de Aelmoeseneiestraat) is een kleine parking. De paden in het bos kunnen er modderig bij

liggen dus deze wandeling is niet geschikt voor rolstoelgebruikers of beperkt mobiele personen, en aangepast schoeisel is aangevraagd. Fietsen en gemotoriseerde voertuigen zijn absoluut verboden in het bos. De wandeling is 1,64 km lang, en de route kan ook gedownload worden via onze groep 'VBV – Vereniging voor Bos in Vlaanderen' op www.routeyou.com.